

Čo nájdete v Quarku 12/2025	2
Online, quark.sk, 1. 12. 2025, 8:00	
Košické školy prešli rozsiahlym skríningom duševného zdravia. Čo ukázal?	3
Online, vskratke.sk, 1. 12. 2025, 9:17	
Regina	4
Televízia - STVR 2, Regina, 1. 12. 2025, 16:30	

Čo nájdete v Quarku 12/2025

1. 12. 2025, 8:00, Zdroj: quark.sk, Autor: Lucia Kráľovičová, Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika

Dosah: 559 GRP: 0,01 OTS: 0,00 AVE: 111 EUR

Čo nájdete v Quarku 12/2025

Pridané 1. decembra 2025

V hlavnej téme decembrového čísla časopisu Quark sa Danica Kučerová z Chemického ústavu SAV, v. v. i., zameriava na prítomnosť mikroplastov v ekosystémoch a ich vplyv na rastliny.

Ekológia: Príroda v plastovej dobe

Čo majú spoločné Antarktída, materské mlieko, Himaláje, veľryba a mrkva? Na prvom stupni základnej školy je správnou odpoveďou to, že sa v slovách nachádza písmeno a. Sofistikovanejšia odpoveď (alebo dôsledok vyprchania kľúčových vedomostí zo ZŠ a nutnosť zaloviť vo vodách vysokoškolských poznatkov) je, že sa v nich potvrdila prítomnosť mikroplastov. Prvé mikroplasty vedci objavili v morskej vode, no v súčasnosti vieme, že mikroplastové znečistenie zasahuje všetky ekosystémy a výskumy v tejto oblasti prinášajú neustále nové zistenia.

Podľa všeobecne akceptovanej definície sú mikroplasty malé plastové častice s priemerom pod päť milimetrov. Na ich výskyt v morskej vode prvýkrát poukázal v krátkej štúdii uverejnenej v časopise Science v máji 2004 morský biológ Richard C. Thompson, ktorý nájdené malé plastové čiastočky nazval mikroplasty. Počas 21 rokov jeho článok citovali viac ako 8 000-krát, čo je úctyhodné číslo, a svojím príspevkom v podstate naštartoval výskum mikroplastov. Ten sa posúva od morskej vody k poľnohospodárskej pôde, od ohrozenia morských živočíchov po prítomnosť mikroplastov v ľudskom mozgu a otázku, či môže súvisieť s rozvojom neurodegeneratívnych ochorení.

Mikroplasty sa do poľnohospodárskych pôd dostávajú napríklad v dôsledku používania poľnohospodárskych plastových fólií, polievania vodou z čističiek odpadových vôd a recyklácie kalov z čističiek. Výskum pôsobenia mikroplastov na rastliny je pekným príkladom toho, ako funguje veda. Niektorí vedci zistili, že mikroplasty rastlinám neškodili, iní, že im dokonca prospievali, no výrazná väčšina potvrdila, že mikroplasty pôsobia na rastliny negatívne. Kto mal teda pravdu? V podstate všetci. Efekt mikroplastov totiž závisí od mnohých faktorov, napríklad od chemického zloženia mikroplastov, ich veľkosti, tvaru, koncentrácie, veku (zostarnuté mikroplasty, napr. vplyvom UV žiarenia, majú iný vplyv ako nové), druhu rastliny a jej rastového štádia, spôsobu kultivácie a prítomnosti iných kontaminantov. Samozrejme, ďalej hľadali odpoveď na najzákernejšiu škôlkarskú otázku: A prečo? V procese klíčenia môžu mikroplasty pomôcť v rozrušovaní pevných obalov semien a neskôr môžu mikroplastové vlákna zvýšiť objem vody zadržanej v pôde. Negatívny vplyv mikroplastov však výrazne prevyšuje ojedinelé pozitívne účinky.

Rozhovor: Zlaté bublinky

Výroba šumivého vína sa v Bratislave začala už v roku 1825, teda presne pred 200 rokmi. Dejiny tohto nápoja skrývajú príbehy ľudí, ktorí stáli za jeho úspechom. O histórii sektov na Slovensku sme sa rozprávali so Štefanom Hrivňákom z Múzea mesta Bratislavy.

Príroda: Zelená jubilantka

Botanická záhrada **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach** plní úlohu vzdelávacej a kultúrnej inštitúcie už 75 rokov. Zameriava sa na výskum a ochranu genofondu rastlín celého sveta s dôrazom na ohrozené druhy karpatsko-panónskeho regiónu.

Veda v športe: Zhlboka dýchať

Účelom telocviku nie sú športové výkony. Pravidelné cvičenie zlepšuje nielen naše fyzické a duševné zdravie, ale aj kognitívne schopnosti, ktoré si moderný človek cení azda najviac.

Nenásytný vesmírny tulák, Svedok zločinu mucha, Ako neplakať v kuchyni, Chémia cibetkovej kávy, Šikovný hominid, Glioblastóm eroduje lebku, Presnosť mayských predpovedí, Stopy v mesačnom prachu, Malá zmena, veľký skok, Kde sa rodí chuť, Hráčska vášeň psov, Mravce robia jogurt, to sú názvy ďalších článkov, ktoré nájdete v rubrike Kaleidoskop. Samozrejme, aj v decembrovom čísle Quarku sa môžete otestovať a precvičiť si mozgové bunky na zaujímavých úlohách.

Výber článkov v decembrovom čísle časopisu Quark

Umelá inteligencia: Morálna citlivosť

Čoraz častejšie sa vyskytujú prípady incidentov a rizík spojených s vývojom a používaním umelej inteligencie. Zodpovednosť za to, aby bola AI etická, však neustále nesieme my, ľudia.

Geodiverzita Slovenska: Geolokality v okolí Bratislavy 3

Viete, čo možno objavovať v Bratislave a okolí? Hovoria vám niečo pojmy Devínska brána, antecedentný prielom, obtočník, diorit či Bonanza?

Kvantový svet: Neskutočne previazaný svet

V roku 1935 spochybnili A. Einstein, B. Podolsky a N. Rosen popis fyzikálnej situácie, v ktorej sa kvantové objekty navzájom ovplyvňujú na diaľku bez toho, aby na seba silovo pôsobili. Rozprúdili tak ďalekosiahlu vedeckú diskusiu.

Klimatická zmena: Krajina ako špongia

Mnohí si pod zmenou klímy predstavia vzdialené topiace sa ľadovce. Jej prejavy sa však dajú vidieť hneď za plotom: sucho, prašné polia, bleskové lejaky a voda valiaca sa cez dedinu.

Doprava: Hľadanie veľkosti

Je jasné, že vozíky ťahané koňmi by nikdy nezvládli naraz odviezť čo najviac ľudí na čo najviac miest. Zväčšovanie dopravných prostriedkov má však nielen svoje výhody, ale aj hranice.

Technické stavby: Šťastní a veselí stavitelia

Na to, že Vianoce sú sviatky pokoja, vždy vyvolávali až prekvapivo veľa aktivity. Náboženskej, pravdaže, ale aj umeleckej, technickej či remeselnej.

Vedeckí influenceri: Kreslím vedu

Lucia Ciglar na svojom instagramovom profile Kreslím vedu približuje zložité témy prostredníctvom populárno-vedeckých obrázkov.

Filozofia vedy: Užitočné nepravdy

Nepravdy, ktorými si pomáhame pri budovaní vedeckých teórií a ktoré nám pomáhajú odhaliť a pochopiť komplexné javy, nazývame vo vede idealizácie.

Archeológia: Záhada sopky na Santorini

Nové rádiouhlíkové datovanie staroegyptských artefaktov ukázalo, že k veľkému výbuchu sopky v Egejskom mori došlo ešte pred vznikom egyptskej Novej ríše.

Každodenné maličkosti: Chvála chladu

Pred vznikom chladničiek ľudia potraviny chladili vo vode či na vzduchu, sušili, solili, údili a kvasili. Problémom bolo, že väčšina obyvateľov miest si takto uchovať potraviny nemohla.

Nové vydanie časopisu Quark si môžete kúpiť v novinových stánkoch od 1. decembra 2025, prečítať na webovej stránke časopisu alebo vyzdvihnúť priamo vo vašej schránke.

Autor: Lucia Kráľovičová

Košické školy prešli rozsiahlym skríningom duševného zdravia. Čo ukázal?

 1. 12. 2025, 9:17, Zdroj: vskratke.sk , Sentiment: **Pozitívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **UPJŠ**

Dosah: **236 GRP: 0,01 OTS: 0,00 AVE: 70 EUR**

Košické školy prešli rozsiahlym skríningom duševného zdravia. Čo ukázal?

1 decembra, 2025

Košice preskúmali duševné zdravie žiakov a učiteľov. Výsledky prinášajú povzbudivé zistenia

Mesto Košice ako prvé na Slovensku realizovalo rozsiahly prieskum duševného zdravia na základných školách. Výskum prebiehal od apríla do júna 2025 a zapojilo sa doň 1209 žiakov 6. a 8. ročníkov zo 17 základných škôl a 638 pedagógov z 34 škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta. Zber a odborné spracovanie dát zabezpečila Filozofická fakulta **UPJŠ**, pričom každá škola dostala svoje individuálne výsledky a odporúčania.

Väčšina žiakov sa cíti bezpečne, dobré vzťahy prevažujú

Prieskum potvrdil, že väčšina detí prežíva v škole pozitívne vzťahy a stabilnú psychickú pohodu.

75 % žiakov uviedlo, že sa v škole cítia dobre. Viac než 90 % má pozitívne vzťahy so spolužiakmi. Takmer 70 % hodnotí kladne aj vzťahy s učiteľmi.

Primátor Jaroslav Polaček (nezávislý) poukázal na to, že mesto od roku 2019 investovalo do modernizácie škôl a športovej infraštruktúry takmer 40 miliónov eur, čo podľa neho prispieva k bezpečnému a podpornému školskému prostrediu.

Najčastejším problémom je únava

Viac ako 70 % žiakov priznalo, že do školy prichádzajú odpočinutí len zriedka. Výskumníci spájajú únavu so zmenami v puberte, nedostatkom spánku či nezdravými návykmi. Odporúčajú preto posilniť edukáciu o spánkovej hygiene aj zdravom stravovaní – najmä preto, že časť detí siahne po energetických či kofeínových nápojoch.

Dievčatá sa trápia vnútorne, chlapci skôr navonok

Výskum poukázal na rozdiely medzi pohlaviami:

Dievčatá častejšie trpia úzkosťami, sebapoškodzovaním a sú vo väčšej miere vystavené kyberšikane. Chlapci častejšie prejavujú problémové správanie navonok – napríklad vulgarizmy, fyzické ubližovanie, poškodzovanie majetku či hranie automatov – a sú častejšími iniciátormi agresívneho správania.

Hoci výskyt problémového správania celkovo nebol vysoký, odborníci upozorňujú, že aj nízke čísla predstavujú riziko, na ktoré treba reagovať. Školy tak dostali odporúčania posilniť prevenciu násillia, agresivity, radikalizácie a extrémizmu.

Učitelia sú v dobrom psychickom stave, no žiaci sa so školou cítia menej spätí

Pedagógovia vykazali celkovo dobrú úroveň psychického zdravia a vysokú mieru prepojenia so školou. U žiakov sa však tento pocit objavoval slabšie, čo podľa výskumníkov poukazuje na potrebu rozvíjať komunitné aktivity, spoločné projekty, zážitkové učenie či rôznorodé krúžky.

Dôležitým zistením je aj to, že učitelia nie vždy správne odhadujú mieru rizikového správania žiakov. Nadhodnotili jeho výskyt, no naopak podcenili sebapoškodzovanie. To otvára priestor na ich ďalšie vzdelávanie v oblasti bezpečného online priestoru, kyberšikany či duševného zdravia.

Mesto chce odporúčania postupne zavádzať

Námestníčka primátora Lucia Gurbáľová (KDH) považuje výsledky prieskumu za dôležitý podklad pre ďalšie rozhodovanie. Zdôraznila, že Košice teraz disponujú spoľahlivými dátami, ktoré umožnia cielene zlepšovať podporu pre žiakov aj pedagógov.

Zavádzanie odporúčaných opatrení bude prebiehať prostredníctvom Psychosociálneho centra mesta Košice a školských psychológov, ktorí pôsobia na každej základnej škole. Už v prvom kroku mesto zorganizovalo odborný workshop s výskumníkmi z **UPJŠ** pre riaditeľov škôl, kde spolupracovali na návrhoch okamžitých aj dlhodobých opatrení.

Výskumný tím **UPJŠ** ocenil proaktívny prístup mesta. Vedúca Katedry psychológie Monika Hricová vyzdvihla, že kvalitné dáta sú nevyhnutné pre účinné intervencie a Košice sú príkladom samosprávy, ktorá sa téme venuje zodpovedne a odborne.

Súvisiace

Autor: tomassudik

Regina

 1. 12. 2025, 16:30, Relácia: **Regina**, Stanica: **STVR 2**, Vydavateľ: **Slovenská televízia a rozhlas**, Sentiment: **Pozitívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika**
AVE: 171808 EUR

[strojový prepis] ...Podujatie organizovala katedra germanistiky Filozofickej fakulty **univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach** a podporila ho agentúra pre vedu a výskum. Vedci sa sústredili na skúmanie kultúrnych a jazykových kontaktov v hraničných regiónoch strednej Európy....